

Received	Reviewed	Published	Doi Number
09.10.2017	20.11.2017	25.12.2017	10.18298/ijlet.2110

Analysis of Proverbs and Expressions Converted According to Mona Baker's Strategies

Perihan YALÇIN¹ & Zeynep BÜYÜKSARAÇ²

ABSTRACT

This study is an examination of the French-Turkish proverbs and what strategies are used in the translation of idioms, is an examination of the French-Turkish proverbs and idiom translations and what strategies are used in their translation. The translation study will be conducted based on Mona Baker's proverbs and the strategies in the translation of the idiom in the context of cultural items. These strategies are; similar meaning translates in a similar way (full equivalence), similar meaning in different forms (partial equivalence), expression and subtraction. The aim of the study is to determine the translation strategies used in translating the idioms and proverbs, and to indicate the equivalence and differences in the said translation. Research is also important as it emphasizes the culture factor in translation studies. As a result of the findings, formal and semantic differences and equivalences in proverbs and idiom translation are noted. It is very rare to transfer a text from one language to another with the culture of that language, using the same expressions. For this reason, the proverbs and idioms examined were translated into different expressions and explanations. Most of the time, the addition and subtraction method was used to get the best meaning on the target side. Omissions, added words or ornaments in sentences indicate the translator's language skills and the richness of the target language; but from time to time, the fact that the original source does not have any place on the ground in the translated language, looking for expressions points out that the language has not benefited from its richness.

Keywords: Translation, Translation Strategies, Proverb, Idioms, Equivalence, Mona Baker.

Atasözü ve Deyim Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi

ÖZET

Bu makalede, atasözü ve deyim çevirilerinde kullanılan stratejiler Mona Baker'ın çeviri stratejilerine dayanılarak incelenmiştir. Bu stratejilerden bir kısmı, benzer anlam benzer biçimle çeviri (tam eşdeğerlik), benzer anlam farklı biçimle çeviri (kısmi eşdeğerlik), açıklama ve çıkarma yöntemiyle çeviridir. Çalışmanın amacı, deyim ve atasözleri çevirilerinde kullanılan çeviri stratejilerini belirlemek, sözü geçen çevirilerdeki eşdeğerlik ve farklılıkları göstermektir. Araştırma, kültür faktörünün çevirideki yerine dikkat çekmesi açısından da önemlidir. Yapılan bulgular neticesinde, atasözleri ve deyim çevirilerinde biçimsel ve anlamsal eşdeğerliğin sağlandığı durumlar olduğu gibi biçimsel ve anlamsal farklılıklar da dikkat çekmektedir. Bir dilden başka bir dile, o dile ait bir kültürü, öğüdü, dersi aynı ifadeleri kullanarak aynı sözdizimiyle aktarmak çok nadir bir durumdur. Bu sebeple, incelenen atasözü ve deyimlerde daha çok farklı ifadelere ve açıklamalara yer verilerek çeviriler yapılmıştır. Çevirilerde çoğunlukla ekleme ve çıkarma yöntemine başvurulmuş erek dilde en iyi anlam yakalanmaya çalışılmıştır. Kelime ya da cümlelerde yapılan çıkarma-ekleme işlemleri ya da süslemeler çevirmenin o dili nasıl kullanabildiğini ve o dilin zenginliğini göstermektedir; fakat zaman zaman kaynak dildeki ifadeler erek dilde hiç yer verilmemesi dilin zenginliklerinden yeterince faydalanılmadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Çeviri Stratejileri, Atasözü, Deyim, Eşdeğerlik, Mona Baker.

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, perihan@gazi.edu.tr.

² Okt. , Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, zeynepbuyuksarac@ibu.edu.tr.

Giriş

Dillerin ortaya çıkışı ve yazının ilk kullanımı göz önüne alındığında çevirinin çok eskilerden günümüze ulaştığı söylenebilir. Dünyaca tek bir ortak dilin olmayışı, aksine farklı dillere sahip olmamız sebebiyle birçok alanda iletişimi sağlayabilmek ve iletişimin bir engel olmasını ortadan kaldırmak amacıyla çeviriler yapmak durumundayız ve sahip olduğumuz dillerin varlığı devam ettikçe çeviri de yaşayan bir aktif transfer süreci olarak devam edecektir.

Yalçın'ın (2015:19) "Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama" kitabında bahsettiği gibi çeviri ihtiyacı; yazının icadı, farklı dillerin varlığı ve dini içerikli metinlerin başka dillere aktarılma isteği ile başlamıştır. Yazılı ve sözlü çeviri olarak ayıracak olursak; sözlü çeviri çok eskiye dayanan bir süreçtir. Sümerlere ait tabletleri de ilk yazılı çeviri örneklerine verebiliriz. 9. ve 10.yüzyıllara kadar çeviride Mısırca ve Eski Yunancaya rastlanmasının yanı sıra Orta Çağ'da kiliselerde ve İncil üzerinde çeviri faaliyetleri gerçekleşmiştir. 9. ve 10. Yüzyıllarda da eski Yunanca metinlerin Arapçaya çevirileri bulunmuş ve Bağdat önemli bir çeviri merkezi haline gelmiştir. Bunu takiben geçmişte yapılan çeviri faaliyetlerinin, Sümer çivi yazılarından sonra, önce Mısır ve Çin alfabeleri ardından da Yunanca, İbranice ve Arapça alfabelerinin doğmasıyla başladığını ve daha sonraları Yunancadan türeyen Latin alfabesi ile birlikte diller zenginleşip neticesinde bilimin hızla yayıldığını Delisle ve Woodsworth (1995: 7) açıklamaktadır. Görüldüğü gibi çeviri eylemi oldukça eskiye dayalı bir bilim alanıdır ve zamanla farklı dillerin ortaya çıkışı ile tek bir aktarım süreci olmaktan çıkmış ve tarihten günümüze ulaşan çeviri süreci sayesinde farklı bilim alanlarına da yayılıp zenginleşmiştir.

Çeviri için tek bir tanım yapmak kolay değildir. Bir kelimenin farklı dillerdeki karşılığını bulmak bazen imkânsızdır. Bu konuda Yücel (2013: önsöz) çeviriyi, yabancı bir dilin sınırlarını aşarak kaynak dili bilmeyen insanlar için çeviri "olanaksızlığı" bir anlamda ortadan kaldırmaya çalışan bir araç olarak tanımlamıştır. Çeviri sürecinde farklı bakış açıları olacağı gibi çeviri tanımı yaparken de farklı görüşler karşımıza çıkacaktır; öyleyse tanımı gibi çeviri eylemi de aslında öznel, kişinin yorumlama yeteneğine göre şekillenen bir iletişim sürecidir denilebilir. Yazıcı (2005:15) çevirinin mekanik bir aktarım süreci olmayıp, yaratıcı bir eylem olduğu gerçeğinin kabul edilmesinin çeviriyi ikinci sınıf bir etkinlik olmaktan çıkardığını ve bir bilim dalı olarak öteki bilim dalları arasında yer almasına neden olduğunu savunmaktadır.

Vardar (1982:18) çeviriyi "bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden ekin sel değeri içinde oluşturduğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı" olarak tanımlamış ve çevirinin dil ile kültür arasında köprü konumunda olduğunu belirtmiştir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çeviri, insanlığın ilk tarihinden günümüze kadar uzanan, farklı toplulukların uğraştığı bilim, sanat, düşünce alanlarına da hâkim olma imkânı veren, farklı kültür dokularını birleştiren, bilgi aktarımı ve paylaşımında aslında insanların hayatını kolaylaştıran ve bu aktarımı yaparken aktarılan dildeki eşdeğerliği dikkate alan ortak bir dildir.

Çeviri sözlü ve yazılı olmak üzere iki farklı şekilde yapılabilir. Yazılı olan her metnin çevirisi yapılabileceği gibi söylenilen her kelimenin de çevirisinin yapılması mümkündür. Durukan'ın (2013: 2019) ifade ettiği üzere yazılı çeviride metin, çevirmenin önünde daha uzun bir süre kaldığı ve metin ilk halinden sonra tekrar gözden geçirildiği için sözlü çeviriden ayrılır. Metinde çevirisi yapılacak olan metin kaynak metindir, çevrilen metin ise erek (hedef) metindir; kaynak metin yazıldığı dil kaynak dil, çevrileceği dil ise erek (hedef) dildir. Bu çalışmada yazılı çeviriden atasözleri ve deyimler ele alınmaktadır.

Her dilde, kültürde yazılı olsun sözlü olsun esere ya da anlatıma güç katmak ve onu zenginleştirmek için kültürün önemli bir parçası olan az sözle çok şey ifade eden atasözleri ve deyimler görülmektedir. Aksoy'a (1988:132) göre atasözlerinin doğuşu geniş halk kitlesinin yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemeler ve bunlara dayanan düşüncelerle başlamıştır ve atasözleri milletin ortak fikir, kanış ve tutumunu belirterek bize yol gösterirler. Sağlam'ın (2001:46) tanımına göre nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar ulaşan atasözleri anonim olup, bütün bir tümce şeklindedirler. Kısa ve kalıplaşmış özsözler biçiminde rastladığımız atasözleri, daha önceki kuşakların yargılarını ve gözlemlerini genellikle dilsel bir imge şeklinde, bizlere yaşamımızda yol gösterici birer kural olarak sunarlar.

Dilde önemli bir anlatım biçimi olan deyim, bir dilin sözvarlığı, aynı zamanda anlatımı güçlü kılan birçok anlam olaylarının, söz sanatlarının yansıtıcısıdır (Aksan, 2000:13). Deyimler, belirli bir kavramı, duyguyu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada kullanılmasıyla oluşan kalıplaşmış sözlerdir. Deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar (Özkan ve Gündoğdu, 2011: 1135).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, anonim olan atasözleri ve deyimler; halkın ortak fikirlerini yansıtarak bizlere öğüt vermiş, duygu ve düşüncelerimizi anlatmada tercüman olmuş geçmişten önemini ve yerini koruyarak günümüze ulaşmış ve dilimizi zenginleştirmiştir.

Atasözleri ve deyim çevirilerinde de diğer sözlü ve yazılı çevirilerde olabileceği gibi problemler yaşanabilmektedir. Tek başına kullanılan bir kelime, bir deyim ya da atasözü içerisinde kullanıldığında farklı anlamlar taşımaktadır dolayısıyla, farklı bir dildeki bir deyim ya da atasözünü olduğu gibi çevirmek cümleyi anlamsızlaştırabilir. Örneğin; Fransızcadaki "rire jaune" deyiminin Türkçedeki karşılığı "acı acı gülmektir"; fakat kelime kelime çevrildiğinde sarı gülmek olarak Türkçede yerini alır ve bir anlam ifade etmez. Ayvaz'ın (2013:216) düşüncesine göre, bütün dillerin sözcük kapasitesi farklı olduğu için o dile ait dilsel özelliklere dikkat etmek gerekir. Benzer özellikler taşıyan dillerde çeviride pek sıkıntılar yaşanmasa da kaynak ve erek kitle arasındaki farklılıklar bazı problemlere sebep olabilir. Özellikle Türkçedeki deyimler sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde uygun olmayan anlamlara gelebileceği ve iletişimdeki işlevselliği ortadan kaldıracığı için çevrilecek olan deyim mecaz anlamında kullanıldığında çevirmeni ikileme bırakabilir.

Atasözleri ve deyimler her dil ve kültürde başka bir tattır. Dil farklı atasözleri ve deyimlerle tatlanır. Elbette bu güzel söyleşileri başka dillere aktarmak Ayvaz'ın da yukarıda ifade ettiği gibi kolay bir iş değildir. Dillerin yapıları aynı olsa dahi kültürel farklılıklar, o dilin atalarından gelen söyleyişler farklı olabileceği için çeviride zaman zaman ifadelerin tam karşılığı bulunsa da çoğu zaman sözü geçen atasözü ya da deyim aynı anlama gelen farklı bir ifadeyle çevrilmektedir.

Deyim çevirisi, erek dilde o deyim tam karşılığı olup olmadığını çözümleyerek, en doğru şekilde yorumlama becerisi gerektirir; atasözleri çevirisinde ise daha çok kaynak ve erek dildeki geçmişten günümüze uzanan kültürü, yaşam şeklini iyi bilmek gerekir. Aksi takdirde çeşitli çeviri problemleriyle karşılaşılabilir. Doğru ve güzel yapılan bir çeviri ise ana dil ve yabancı dil öğretiminde kolaylıklar sağlayabilir.

Yazılı çevirilerde birçok farklı çeviri stratejileri kullanılmaktadır. Mona Baker atasözleri ve deyim çevirilerinde izlenecek stratejileri; benzer anlam ve benzer biçimle çeviri (tam eşdeğerlik), benzer anlam farklı biçimle çeviri (kısmî eşdeğerlik), açıklama yoluyla çeviri ve çıkarma yoluyla çeviri stratejileri şeklinde sınıflandırmıştır. Çalışmada bu stratejilerden yola çıkarak gerektiğinde kültürel bilgiler eşliğinde seçilen atasözleri ve deyimler üzerine çeviri incelemesi yapılmıştır. İncelemeye geçmeden önce bahsedilen bu stratejiler gözden geçirilmiştir.

Benzer Anlam ve Benzer Biçimle Çeviri (Tam Eşdeğerlik)

Bu stratejiye göre kaynak dildeki bir deyim erek dilde yaklaşık olarak aynı anlamdadır, benzer sözcüksel öğelerden oluşur. Deyimler, atasözleri ve kalıplaşmış söz gruplarında bu tarz bir eşleme her zaman mümkün olmayabilir (Baker,1992: 72). Örneğin, Fransızcadaki “Rougir jusqu’au blanc des yeux” deyiminin Türkçedeki karşılığı “gözlerinin akına kadar kızarmaktır.” Bu deyim anlam ve biçim olarak kaynak ve erek dilde karşılığının aynı olduğu görülmektedir.

Benzer Anlam Farklı Biçimle Çeviri (Kısmî Eşdeğerlik)

Bu çeviri türündeki deyim ya da atasözleri çevirisinde kaynak dildeki ifadenin erek dilde anlamsal olarak aynıken biçimsel olarak farklı olmasıdır. Baker’in verdiği örneğe göre “A beau jeu, beau retour” Türkçedeki karşılığı “güzel bir eylem güzel bir karşılığı hak eder” deyiminde farklı sözcük öğeleri kullanılmıştır; fakat aynı düşünce ifade edilmiştir (Suçin, 2013:193).

Açıklama Yoluyla Çeviri

Bu çeviri yöntemi, erek dilde bir çeviri yapılamaması durumunda ya da kaynak ve erek dildeki üslup farklılıklarından ötürü deyim dil kullanımı uygun olmaması durumunda en sık kullanılan yöntemdir (Baker,1992: 74). Farklı bir deyişle açıklama yönteminde, bilgi kaynak metinde bulunmadığı için çevirmen kaynak metin bağlamı ve hedef dildeki kültürden yola çıkarak ek bilgiyi çeviri metninin içinde yoğurarak açıklamada bulunur (Yalçın, 2015:108). Örneğin; “c’est de la moutarde après dîner” atasözünün Türkçedeki karşılığı “Atı alan Üsküdar’ı geçti.” ifadesidir (Öztaş, 1967:9). Bolu Beyi’ne baş kaldıran ünlü eşkiya Köroğlu’nun atını çaldırması ve bulduktan sonra atını alıp Üsküdar’ı geçmesi üzerine bir hikâyesi olması bakımından açıklanması gereken, “iş işten geçti” anlamında kullanılan bir atasözüdür.

Bu çeviri yönteminde bahsedilen öğeyi açıklayan bir kelime bulunamayabilir, bu da kültürel öğelerin aktarılmasında eksiklikler yaşanmasına sebep olur. Erek kültürde bulunmayan ifadelerin aktarılması sırasında çeviri kelime kelime yapılırsa ifadenin kaynak dildeki anlamı bozulabilir. Bu sebepten bu tarz çevirilerde anlamın bozulmaması için çevirmen uygun kelimelerle çeviriyi süsleyebilir; fakat çevirmenin hem çevrilen dili hem de kültürü doğru aktarabilmesi için kaynak ve erek dili bildiği kadar kültürlerini de yakından tanınması gerekmektedir.

Çıkarma Yöntemiyle Çeviri

Atasözü ve deyim çevirilerinde, çevirisi yapılacak olan deyim açıklanamaması durumunda ya da hedef dilde yakın bir çevirinin olmayışı, kaynak ve erek dildeki biçimsel farklılıklar gibi sebeplerden ötürü hedef dilden deyimler çıkarılabilir.

Özcan’a (2013: 57) göre, bu çeviri yönteminin kullanılmasının ana nedeni kaynak metnin ağırlığını ortadan kaldırmak, hedef dildeki kültürel öğeleri daha belirgin hale getirerek erek metnin erek kitle tarafından daha rahat okunabilmesini sağlamaktır. Erek metindeki doğallığı ve okunabilirlik seviyesini artırmak ve çeviri ürününü okuyucunun beklentisine göre uyarlamak amacıyla, kaynak dildeki deyim erek dilden çıkarılması ya da hafifletilmesi, deyim erek metnin başka bir yerinde kullanılması anlamına gelmektedir (Suçin, 2013: 200).

Amaç

Bu çalışma, deyim ve atasözü çevirilerinde kullanılan çeviri stratejilerinden yola çıkarak, sözü geçen çevirilerdeki eşdeğerlik ve farklılıkları göstermeyi ve atasözü deyim çevirilerinde kaynak ve hedef dil arasındaki biçimsel ve anlamsal farklılıklara değinmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, atasözü ve deyim çevirilerinde kültürel farklılıkların etkisini göstermesi açısından da önemlidir.

Yöntem

Yazarlar tarafından seçilen atasözü ve deyimlerin Türkçe çevirilerini çeviri stratejilerinden yola çıkarak incelemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel niteliktedir. Araştırmada, çeşitli atasözleri ve deyim sözlükleri kullanılmıştır. Çalışmada sözlükler "S" harfiyle kısaltılmıştır ve S1, S2, S3, S4, S5 ve S6 şeklinde numaralandırılmıştır. Kaya Öztaş'ın Fransızca-Türkçe Deyimler Sözlüğü (S1) ve Fransızca-Türkçe/Türkçe-Fransızca Atasözleri Sözlüğü (S2), Ferit Devellioğlu'nun Fransızca-Türkçe/Türkçe-Fransızca Deyimler Sözlüğü (S3), Suna Timur Ağıldere'nin Fransızca-Türkçe/Türkçe-Fransızca Sözlüğü (S4), Tahsin Saraç'ın Fransızca-Türkçe Sözlüğü (S5), Yalçın Kocabay'ın Türkçe-Fransızca Sözlüğü (S6) kullanılmıştır.

Atasözü Ve Deyim Çevirilerinin İncelenmesi

Bu bölümde yazarlar tarafından seçilen atasözleri ve deyimler, Mona Baker'ın çeviri stratejilerinden yola çıkılarak gerektiğinde kültürel bilgiler verilerek incelenmiştir.

Avoir les mains liées: Eli kolu bağlı olmak / hareket olanağı olmamak (S1, p:55).

Kaynak dildeki deyim kelime kelime Türkçeye çevrilecek olursa "bağlı ellere sahip olmak" olarak çevrilmektedir, erek dilde geçen "kolu" kelimesine kaynak dilde yer verilmemiş erek dilde ekleme yapılmıştır. Kaynak dilde çoğul olarak kullanılan "eller" kelimesi erek dilde tekil kelime "el" olarak çevrilmiştir. Deyim, istediği gibi davranmamak anlamındadır. Mona Baker'ın benzer anlam ve benzer biçimle çeviri yöntemiyle çevrilmiştir ve anlam olarak eşdeğerlik sağlanmıştır.

D'évêque il s'est fait meunier: Attan inip eşeğe bindi. (S6, p:69)/ Piskopos iken değirmenci oldu (Beyzadeoğlu, 2005: 171).

Kaynak dilde geçen "de" ifadesi "iken" bağlacıyla aktarılmıştır. Erek dilde tam karşılığını vermeyen bu bağlaç sebebiyle deyim in erek dile çevrilirken farklı biçim kullanıldığı söylenebilir. Kaynak dilde "piskopos" kelimesi erek dilde "at" olarak çevrilirken, "meunier" kelimesi de "eşek" olarak çevrilmiştir. Farklı kelimelerle aynı anlam yakalanmaya çalışılmıştır. Piskopos, kiliselerde fetva verme yetkisine sahip olan papazlığın en yüksek derecesine ulaşmış din adamıdır; değirmenci ise tarihi çok eskilere dayanan, tahılları öğütürerek un haline getirme işini yapan kişidir. Kaynak dilde sık kullanılan bir deyim olmalı ki Notre Dame'ın Kamburu'nda da piskopos ve değirmenci mesleği arasındaki farka şu sözlerle değinilmiştir: "Bir piskoposun değirmenle ne işi olabilir, biri bana açıklayabilir mi? Günün birinde değirmenci piskopos olmayı mı ümit ediyor?"¹. Erek dilde de piskopos ve değirmenci arasındaki ilişki "at ve eşek" arasındaki ilişki şeklinde verilmiştir. Türk tarihinde din, dil edebiyat gibi alanlarda yapılan çalışmalarda Türklerin ata ne kadar önem verdiği bilinmektedir. At özellikle savaşlarda kahramanların yol arkadaşı olmuş, kimi tarihçi ve din adamlarının isimleriyle bütünleşen atları olmuştu. Hz. Muhammed'in Burak adındaki atı, Battal Gazi'nin Aşkar adındaki atı gibi.

Eşek ise yük taşıyan ata göre daha güçsüz ve daha mütevazı bir hayvandır. Erek dilde de at daha çok iyi ifadelerde, eşek ise olumsuz ifadelerde kullanılır. Keloğlan masallarını çoğumuz biliriz. Keloğlan öksüz ve yoksul bir masal kahramanıdır ve yoldaşı eşektir; fakat adında da geçtiği gibi Beyaz Atlı

Prens masalına bakıldığında prensin bineği attır. Her iki dilde de geçen deyim anlamı daha iyi bir mevkiden daha aşağı bir yere inmektir. Yani, sözü geçen deyim benzer anlamda kullanılmış; fakat biçimsel olarak farklı yapı kullanılmıştır. Baker'ın kısmî eşdeğerlik (benzer anlam farklı biçim) yöntemiyle çevrilmiştir.

Santé passe richesse: Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi (S2, p:45).

Kaynak dildeki atasözü kelime kelime Türkçeye "sağlık zenginliği geçer" olarak çevrilmektedir. Erek dile bakıldığında kaynak dilden daha uzun bir ifade ile atasözü açıklanmıştır. Anlam olarak aynı olsa da biçimsel olarak farklılık vardır. Bu tarz kullanımlar genellikle kültürel olaylardan bahsederken erek dilde daha iyi anlaşılması amacıyla yapılmaktadır. Burada bahsedilen ifade Kanuni Sultan Süleyman'ın bir gazelinden alınmıştır. Kanuni Sultan Süleyman Osmanlı İmparatorluğu'nun 10.padişahıdır. En uzun süre imparatorluk yapan ve sefere çıkan padişah'tır. Kanuni'nin son seferi hasta olarak çıktığı Zigetvar Kalesi'ne olmuştur. Hasta yatağındaiken de söylediği cümle söz konusu atasözüdür. Erek dilde kullanılan devlet kelimesinin anlamı mutluluktur. Bu atasözünün bu tarz ifadesiyle erek dilde açıklama yoluyla çeviri yöntemi kullanılmıştır. Burada anlatılmak istenen ise sağlıktan önemli hiçbir mutluluğun olmadığıdır. Hayatta birçok sıkıntılarla karşılaşılabilir; ama tek bir nefes kadar hiçbirinin önemi yoktur.

Qui paie commande: Mühür kimde ise Süleyman odur (S2, p:43).

Bu atasözü kaynak dilden erek dile ödeyen emreder, yönetir şeklinde çevrilebilir. Erek dile bakıldığında ise içerisinde bir hikâye barındırdığı dikkat çekmektedir; çünkü kaynak dilde geçmeyen "Süleyman" ismi (Kanuni Sultan Süleyman) Türk tarihi için önemli bir isimdir. Kaynak dilde "mühür", "Süleyman" kelimeleri bulunmamaktadır ve erek dilde bu ifadeler eklenmiştir. Mühür eskiden imza yerine kullanan üzerine isim, unvan ve tarih kazınmış olan araçtır. Mühr-i Süleyman, Süleyman Peygamber'in hem yüzüğüne verilen isim hem de kendisinin mührüdür. Rivâyete göre, bu yüzüğün üzerinde ism-i a'zam yazılı olduğu için Hz. Süleyman bütün mahlûkata hükmetmiştir. Süleyman Peygamber bu yüzüğü sadece abdesthâneye giderken çıkarır, veziri Âsaf'a ya da hanımına emânet edermiş. Birgün bu yüzüğü hanımına vermiş, Hz. Süleyman dışarıda iken bir cin onun kılığına girip yüzüğü almış. Biraz sonra gelip mührü isteyen Süleyman'ı sahtekârlıkla suçlamışlar ve saraydan çıkarmışlar. Yüzüğü alan dev ise onun yerine geçip hükümdar olmuş. Bu sırada Hz. Süleyman da bir sahil kasabasına gidip çalışmaya başlamış. Dev, yüzük bir daha Süleyman'ın eline geçmesin diye onu denize atmış. Günlerden bir gün Süleyman bir balıkçının tuttuğu balıkları taşımış, balıkçı da bu hizmetinin karşılığı ona büyükçe bir balık vermiş. Süleyman akşam balığı yemek için karnını yarınca kendi yüzüğünü görmüş. Meğer denize düşen yüzüğü Allah'ın izni ile bir balık yutup sahibine geri getirmiş ve eski gücüne kavuşmuş (Aktaran Gökbulut, 2012: 212-213). Atasözünde anlatılmak istenen yetki kimdeyse güç de ondadır, söz sahibi de odur. Burada kullanılan çeviri yöntemi ise, bir hikâyeye dayandığı ve kaynak dilde tam karşılığı olmadığından açıklama yoluyla çeviridir.

Je te demande pas si ta grand-mère fait du vélo: Sana soran olmadı. Tasası sana mı düştü? Sen kendi işine bak (S4, p:178).

Kaynak dildeki deyim hedef dile kelime kelime "büyük annenin bisiklet sürüp sürmediğini sormadım" olarak çevrilmektedir. Hedef dile ise "sana soran olmadı" olarak çevrilmiştir. Kaynak dildeki "büyük annenin bisiklet sürmesi" cümlesi erek dilden çıkarılmıştır, çevrilmemiştir ya da ona karşılık bir ifade bulunamamıştır. Kaynak dilde "sana sormuyorum" ifadesi erek dilde "sana soran olmadı" şeklinde ifade edilerek farklı biçim kullanılmıştır. "Tasa, düşmek" kelimeleri de kaynak dilde geçmemesine rağmen erek dilde bu deyim karşılık en iyi ifade olduğu için erek dilde kullanılmıştır. Mona Baker'ın çıkarma yöntemiyle çeviri kuramı kullanılmıştır.

Les gros poissons mangent les petits: Büyük balık küçük balığı yutar (S2, p:81).

Kaynak dildeki büyük balıklar küçükleri yer atasözündeki “büyük balıklar” çoğul ifadesi erek dilde “büyük balık” olarak tekil halde çevrilmiştir. Kaynak dilde “les petits” küçükler kelimesi zamir olarak verilirken erek dilde “küçük balık” sıfat şeklinde verilerek balık kelimesi tekrarlanmıştır; fakat kullanılması ya da kullanılmaması anlamı bozmamaktadır. Kaynak dilde “mangent” yemek olarak çevrilirken erek dile “yutar” olarak çevrilmektedir. Kelime olarak farklı ifadelere yer verilse de bütün olarak baktığımızda eşdeğerlik açısından aynı anlam ve aynı biçim çeviri yöntemiyle çevrilmiştir.

Bonjour les dégâts!: Bir bu eksikti! Buyurun cenaze namazına! Tüy dikti! Aksilikler peş peşe geliyor (S4, p:54).

Kaynak dildeki deyim kelime kelime “merhaba zararlar” olarak çevrilmektedir. Merhaba zararlar cümlesi ard arda gelen sıkıntıları çağrıştırmaktadır. Erek dilde “bonjour (merhaba) ve dégâts (zararlar)” kelimelerine yer verilmemiştir; fakat hasar yerine aksilik, eksiklik kelimesi kullanılmıştır. Her iki dilde de aksiliklerin ard arda gelmesini ifade eden deyimde kaynak dilde “peş peşe” oluşunu ifade eden bir kelime yoktur bunun yerine “zararlar” kelimesi çoğullaştırarak kullanılmıştır. Eşdeğerlik açısından anlam aynı; fakat farklı biçim yani kısmi eşdeğerlik yöntemi kullanılmıştır.

Avare comme Harpagon: Pinti Hamdi, günahını vermez, çok cimri (S4, p:28).

Kaynak dilde deyim bire bir olarak “Harpagon gibi cimri” olarak çevrilir. Harpagon Molière’in “Cimri” adlı tiyatro eserinde zengin, çocuklarını zengin birileriyle evlendirmek isteyen paraya düşkün bir karakterdir. Bu eserden yola çıkarak bu deyimde benzetme yapılmıştır. Erek dilde Harpagon yerine Pinti Hamdi denilmiştir. Bir kelime çıkarılıp diğeri eklenmiştir. Aslında sözü geçen kişi Pinti Hamit’dir. Pinti Hamit, ilk mizah dergisi Diyojen’i yayınlayan Teodor Kasap tarafından Molière’in Cimri adlı oyununu geleneksel tiyatro kalıplarımızı gözeterek uyarladığı oyunda geçen kişidir. Kaynak dildeki ifade kaynak kültüre ait olduğu için bu oyundan yola çıkarak erek dildeki kültürel bir ifadeyle bağdaştırılarak Hamdi ile benzetme yapılmıştır. Günahını vermez, çok cimri ifadesiyle de deyim açıklama getirilmiştir. Bu deyimde Mona Baker’in açıklama yöntemi kullanılmıştır.

Quand une vache blanche entre dans une étable, une vache blanche en sort cent ans après: Şeker cinsine çeker. Armut ağacından irak düşmez. Otu çek döküne bak. Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al(S2, p:103).

Kaynak dilde bu atasözü “beyaz bir inek ahıra girdiğinde 100 yıl sonra oradan çıkar” şeklinde kelime kelime erek dile çevrilebilir. Erek dilde ise kaynak dildeki kelime ya da ifadelerden hiçbiri bulunmamaktadır, yani bu ifadeler erek dilden çıkarılmıştır. Bu atasözüne tam karşılık gelen bir ifade bulunamamış ve anlam benzerliğini yakalamak için erek dile farklı ifadelerle aktarılmış olabilir. Baker’in çıkarma yöntemine dayanarak çevirisi yapılmıştır.

Tels père tels fils: Böyle babanın böyle oğlu olur, er koyunun er kuzusu olur (S5, p: 1032).

Bir önceki atasözünün farklı ve daha sık kullanılan bir diğer şekli olan bu atasözü kaynak dilden erek dilde bire bir “böyle babaya böyle oğul” şeklinde çevrilmektedir. Erek dilde ise kaynak dilde aynı anlama gelen er koyunun er kuzusu olur gibi ifadelerle çevrilmiştir. Kaynak dildeki baba-oğul ilişkisi erek dilde koyun-kuzu gibi benzer ifadelerle verilmiştir. Kaynak dil ve erek dilde farklı sözcük ve dilbilgisi yapısı kullanılmıştır. Kaynak dilde cümle eksiltili bırakılırken erek dilde düz cümle şeklinde çevrilmiştir; fakat bu yapı anlamı değiştirmemiştir. Bu atasözü, aynı anlam farklı biçim yöntemiyle çevrilmiştir.

C'est comme l'œuf de Christophe Colomb: Yapılması çok kolay bir şey, yeter ki insanın aklına gelsin (S4, p:59).

Kaynak dildeki deyim, kelime kelime "Christophe Colomb'un yumurtası gibi" olarak çevrilmektedir. Ereğ dilde kaynak dildeki ifadelerden hiçbirini bulunmamaktadır ve bir açıklama yapılmıştır. Bu tarz açıklamalar genellikle bire bir çevirisi olmadığı için ve kültürel anlam içeren ifadelerin yerine kullanılmaktadır. Sözü geçen deyimdeki hikâye ise, Christophe Colomb'u İspanyollar akşam yemeği yerken Amerika'yı keşfinden dolayı küçümserler ve Colomb bunun üzerine eline bir yumurta alarak misafirlere kimin o yumurtayı dik olarak dengede tutabileceğini sorar ve kimse başarılı olamaz. Bunun üzerine Colomb yumurtayı alıp ucunu tabağın üzerine hafifçe vurup yassılaştırır daha sonra yassı olan kısmı tabağa yerleştirir. Sonra elini yumurtadan çekmesine rağmen yumurta dik bir şekilde dengede durur. Bütün misafirler bunun da zor bir iş olmadığını söyler. Colomb ise bunun zor bir iş olmadığını, zor olanın bunu düşünebilmek olduğunu söyleyerek cevap verir. Bu hikâyeden ötürü kaynak dildeki deyimde Christophe Colomb'un yumurtası ifadesiyle benzetme yapılmıştır, ereğ dildeki bire bir karşılığı bulunmadığı için farklı bir ifadeyle açıklama yapılmıştır, o halde bu deyim açıklama yöntemiyle çeviri işleminden yararlanılarak çevrilmiştir.

L'amour fait parler et la peine pleurer: Aşk söyler dert ağlatır (S2, p:9).

Bu atasözü ereğ dile hemen hemen aynı şekilde çevrilmiştir. Kaynak dilde geçen "parler" kelimesinin ilk sözlük anlamı konuşmaktır; fakat ereğ dilde "söyler" olarak çevrilmiştir. Anlatılmak istenen âşık olan birinin içindeki duyguların heyecanı ile sürekli konuşmasıdır. Yine kaynak dildeki "la peine" acı, ıstırap, sıkıntı kelimesi ereğ dilde eş anlamı olan "dert" olarak çevrilmiştir. Kaynak ve hedef dilde anlatılmak istenen dert ve sıkıntıların insanı üzdüğü ve ağlattığıdır. Kaynak dildeki "et" bağlacına ereğ dilde yer verilmemiş, çıkarılmıştır. Genel olarak hem kaynak hem ereğ dildeki atasözüne baktığımızda benzer anlam benzer biçim yöntemi kullanılmıştır.

Loin des yeux, loin du cœur: Gözden irak olan gönülden de irak olur (S5, p:839).

Bu atasözünün "gözlerden uzak gönülden uzak" olarak bire bir çevirisi yapılabilir. Ereğ dilde atasözü hemen hemen aynı anlamda kullanılmıştır. Kaynak dilde "gözler" kelimesi çoğul kullanılırken ereğ dilde "göz" olarak tekil kullanım görülmektedir. Kaynak dilde cümlenin fiili olmadan eksilteli halde verilirken; ereğ dilde düz cümle şeklinde "olur" fiili de eklenerek çevrilmiştir. Anlamsal olarak değişiklik yokken biçimsel olarak küçük değişiklikler bulunmaktadır. Atasözü Baker'in aynı anlam farklı biçim yöntemiyle çevrilmiştir.

Porter vos coquilles ailleurs: Marko Paşa'ya yan derdini. (S2, p:43)

Bu deyimde, kaynak dilin ereğ dile bire bir çeviri yöntemiyle aktarılması anlam kaybına sebebiyet vermektedir. Çeviride açıklama yönteminden yararlanılmıştır. Ereğ dile "Marko Paşa'ya yan derdini" şeklinde geçen deyim ereğ kültürden istifade ederek uyarıldığı göze çarpmaktadır. Deyimde geçen hikâye ise, Cerrah olarak büyük şöhret kazanan ve imparatorluk tarihinde mirliva rütbesi alan ilk doktor olan Marko Paşa, Sultan Abdülaziz'in hekimbaşısı ve devrin Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane nazıdır. Pek çok insanın derdine derman olan Paşa, çaresiz kaldığı durumlarda karşısındakini dikkatle dinledikten sonra, - Anladım ama ne? diye sorar. Bunun üzerine hasta derdini tekrar anlatır ancak Paşa, önce sorduğu soruyu tekrar eder: - Anladım ama ne? Bu hal birkaç defa tekrar ettikten sonra ne söyleyeceğini bilemeyen hasta, paşanın yanından ayrılmak zorunda kalır. Marko Paşa, bulunduğu yüksek mevkiye ve ağır görevlerine rağmen kendisine gelen herkesi, hatta çözemeyeceği sorunları dahi sabırla dinlemesi sebebiyle "derdini Marko Paşa'ya anlat" deyiminin doğmasına neden olmuştur¹.

Ça tombe comme à Gravelotte: Bardaktan boşanırcasına yağıyor. Gök delindi. Ortalığı sel götürüyor (S4, p:65).

Kaynak dilde deyim erek dile Gravelotte'deki gibi düşüyor diye çevrilebilir; fakat bu şekilde bire bir yapılan çeviri eylemi erek dil için bir anlam ifade etmemektedir. Erek dile bakıldığında ise kaynak dilden tamamen farklı çevrildiği görülmektedir. Kaynak dilde geçen Gravelotte, Fransa ve Prusya arasında geçen en büyük muharebeden gelmektedir. Bu çatışmada toplar mermiler şiddetli bir yağmur yağar gibi ortalığı kan alanına çevirmiştir; çok fazla Fransız ve Prusyalı hayatını kaybetmiştir. Savaşta kullanılan top ve mermilerin hızlı yağın bir yağmura benzetilmesi sebebiyle bu hikâye deyimleştirilmiştir. Erek kültürde aynı hikâye olmadığı için anlamı kaybetmeyecek şekilde ve hikâyede geçen mermi ve topların şiddetli yağın yağmura benzetilme durumundan yola çıkarak bardaktan boşanırcasına yağmak olarak çevrilmiştir. Kaynak dilde “düşmek” fiili kullanılırken erek dilde bu “yağmak” olarak değiştirilmiştir. Kaynak dilde de erek dilde de deyim ifade etmek istediği çok şiddetli yağmur yağmasıdır. Kaynak dildeki ifadelerin çıkarılarak erek dildeki kültüre uygun ifadelerin kullanılması sebebiyle bu deyimde açıklama yoluyla çeviri yöntemi kullanılmıştır.

Nourris le corbeau, il te crevera les yeux: Besle kargayı oysun gözünü. İyilik eden kötülük bulur (S2, p:93).

Kaynak dilde kullanılan atasözünün hedef dilde çevirisine bakıldığında anlamsal ve biçimsel olarak kullanımları hemen hemen aynıdır. Kaynak dilde kullanılan isimler ve fiiller olduğu gibi erek dilde de bulunmaktadır. Kaynak dildeki “les yeux” kelimesi erek dile “göz” olarak tekil haliyle çevrilmiştir. Kaynak dilde kullanılan “crevera” fiili gelecek zamanda kullanılmışken erek dile “geniş zaman” olarak çevrilmiştir; fakat bu tarz farklılıklar anlam ve biçim açısından önem teşkil etmemektedir. Bu atasözünde kişinin insanlara iyilik etse de kötülükle karşılaşacağı ifade edilmektedir. Yapılan çeviride aynı anlam aynı biçimle çeviri yöntemi kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi atasözleri ve deyim çevirilerinde Mona Baker'ın dört farklı çeviri stratejileri kullanılmaktadır. Açıklamalar eşliğinde verilen örnekler sonlandırılmıştır. Çalışmada diğer örnekler aşağıda tablo şeklinde verilmiştir. Tabloda geçen bağımlı dil hedef dile tarafımızca kelime kelime çevrilen dildir.

Benzer Anlam, Benzer Biçimle Çeviri

Kaynak Dil (Fransızca)	Bağımlı Çeviri (Türkçe)	Hedef Dil (Türkçe)
Il n'y a point de roses sans épines (S5, p:1248).	Dikensiz gül yoktur.	Dikensiz gül olmaz, gülü seven dikenine katlanır (S5, p: 1248).
Vivre comme chien et chat (S4, p:337).	Kedi ve köpek gibi yaşamak.	Kedi köpek gibi yaşamak, birbiriyle anlaşamamak, geçinememek (S4, p: 337).
Aller et venir (S4, p:20).	Gitmek ve gelmek.	Gidip gelmek. (S4, p: 20).
Pauvreté n'est pas vice (S2, p:98).	Fakirlik kusur değildir.	Fakirlik ayıp değildir (S2, p: 98).
Jeter un coup d'œil sur qqch (S3, p:192).	Bir şeye şöyle bir göz atırmak.	Şöyle bir bakırmak, kısaca bakırmak, bir göz atmak; göz gezdirmek (S3, p: 192).
Fermer les yeux sur qqch (S3, p:172).	Gözlerini bir şeye kapatmak.	Bir şeyi görmemezlikten gelmek, görmez görünmek, göz yummak (S3, p: 172).
Chien qui aboie ne mord pas (S2, p:29).	Havlayan köpek ısırılmaz.	Havlayan köpek ısırılmaz (S2, p: 29).
Il y a temps pour tout (S3, p:188).	Her şey için zaman vardır.	Her şeyin zamanı var (S3, p: 188).

Benzer Anlam Farklı Biçimle Çeviri

Kaynak Dil (Fransızca)	Bağımlı Çeviri(Türkçe)	Hedef Dil (Türkçe)
A beau mentir qui vient du loin (S5, p:147).	Uzaktan gelen güzel yalan söylemek.	Gurbette öğünmek hamamda türkü söylemeye benzer (S5, p: 147).
Après la pluie, le beau temps (S1, p:17).	Yağmurdan sonra güzel hava.	Üzüntü, kederden sonra sevinç gelir (S1, p: 17).
La belle excuse! (S4, p:186).	Güzel özür!	Özrü kabahatinden büyük! (S4, p: 186).
L'échapper belle (S4, p:185).	Güzel kaçış.	Ucuz kurtulmak, tehlikeli bir durumdan tam zamanında ya da çok az zararla kurtulmak (S4, p: 185).
Premier vient, premier prend (S3, p:265).	Birinci gelir birinci alır.	Başkalarından geç kalanlar için içinden boş dönerler, sona kalan dona kalır(S3, p: 265).
À chose faite point de remède (S3, p:4).	Olan şeye çare yok.	İş işten geçti, "olan oldu" bir kere, olmuşa ölmüşe çare yoktur (S3, p: 4).
À tout seigneur tout honneur (S3, p:20).	Beyefendiye bütün saygı.	Saygı bizden; kişi hak ettiği saygıyı görür, efendi olana efendice davranılır (S3, p: 20).

Çıkarma Yoluyla Çeviri

Kaynak Dil (Fransızca)	Bağımlı Çeviri (Türkçe)	Hedef Dil (Türkçe)
Il n'y a rien de nouveau sous le soleil (S4, p:172).	Güneşin altında yeni hiçbir şey yok.	Aynı tas aynı hamam (S4, p: 172).
Je ne vous demande pas l'heure qu'il est (S1, p:317).	Saati size sormadım.	Size sormadım, size laf söylemedim. Siz kendi işinize bakın (S1, p: 317).
Ne dormir que d'un œil d'une oreille (S3, p:232).	Sadece bir gözü ve bir kulağıyla uyumak.	Bir gözü açık uyumak (S3, p: 232).
Les vieux amis et les vieux écus sont les meilleurs (S4, p:199).	Eski arkadaşlar ve eski kalkanlar en iyidir.	Her şeyin yenisi, dostun eskisi (S4, p: 199).

Açıklama Yoluyla Çeviri

Kaynak Dil (Fransızca)	Bağımlı Çeviri (Türkçe)	Hedef Dil (Türkçe)
Aller cahin-caha (S1, p:10).	Cahin-caha gitmek.	Yuvarlanıp gitmek. Şöyle böyle olmak (S1, p: 10).
C'est saint Roch et son chien (S1, p:97).	Aziz Roch ve köpeği gibi.	Ediyle bütü. Birbirinden ayrılmaz iki kişi. İki kafadar (S1, p: 97).
Jouer les Cassandre (S4, p:181).	Kassandra'yı oynamak.	1. Geleceği doğru öngörmek ancak bu öngörülerini kabul ettirememek. 2.Şom ağızlı olmak, sürekli iç karartıcı öngörülerde bulunmak (S4, p: 181).
Vendre des coquilles à ceux qui viennent de saint-Michel (S1, p:519).	Aziz Michel'den gelenlere kabuk satmak.	Tereciye tere satmak. Arkasından çıkıp kendisine yüzme öğretmek (S1, p: 519).
Il ne faut jamais dire: Fontaine je ne boirai pas de ton eau (S2, p:83).	Fontaine asla senin suyundan içmeyeceğim dememek gerekir	Büyük lokma ye büyük söz konuşma (S2, p:83).
Se croire sorti de la cuisse de Jupiter (S3, p:297).	Jupiter'in uyluğundan çıktığına inanmak.	Kendini olduğundan çok daha üstün görmek, kendini dev aynasında görmek burnu Kafdağ'ında olmak. (S3, p: 297).
Un travail d'Hercule (S4, p:331).	Herkül işi.	Çetin ceviz, demir leblebi, yapılması çok zor olan iş (S4, p: 331).

Sonuç

Farklı iki dilde olduğu gibi bütün dillerde günlük hayatta kullanılan ya da anlamı, hikâyesi bilinmeyen birbirinden farklı atasözü ve deyimler bulunmaktadır ve her biri farklı bir hikâye, tecrübe, öğüt ve ders içermektedir. Bunları başka bir dile aktarmak, başka bir dilde yaşatmak her zaman kolay olmamaktadır. Atasözü ve deyim çevirilerinde, kaynak ve hedef dil hâkimiyeti dışında her iki kültür birikiminin de sağlam olması gerekmektedir. Atasözü ve deyim çevirilerinde farklı çeviri stratejilerinden yararlanılmaktadır. Kaynak dildeki atasözü ve deyimler erek dile zaman zaman kelime kelime aktarılsa da diller arasındaki kültür ya da dil yapısı farklılıkları sebebiyle daha çok farklı şekillerde çevrilmiştir. İki dilde eşdeğerlik bazen sağlansa da sağlanmadığı ve açıklamalara yer verildiği daha çoktur.

Bu çalışmada Fransızca ve Türkçe atasözleri ve deyimleri incelenmiştir. Çalışma sırasında faydalanılan sözlüklerden birinin yazarı olan Kaya Öztaş'ın belirttiği üzere, bu sözlüğü oluştururken bazı sıkıntılar yaşamış ve elinden geldiğince Fransızcadaki deyim ya da atasözünü Türkçedeki bir deyimle karşılamaya dikkat etmiş ve 2 büyük sorunla karşılaşmıştır. Birincisi, yazar (1973: X-XI) Fransızcadaki deyim Türkçeye aktarırken her zaman aynı deyimle karşılamanın mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu gibi durumlarda Fransızca deyim nereden nasıl kullanıldığını açıklayarak ve bu şekilde anlamı kuşku ifade eden kuru bir söz dizisi şeklinde değil de her okurun o deyim hangi durumlarda kullanıldığını anlamasını sağlayarak verdiğini belirtmiştir. Yaşadığı diğer zorluk ise, "comme-gibi" sözcüğü ile olan kıyaslamalar olmuştur. Bu kıyaslamalarda bazen anlam örtüşse de bazen de hiç uyuşmadığını, bu gibi durumlarda da yine önemli olanın dilimizde anlama öncelik vererek karşılığını vermeyi tercih ettiğini söylemektedir.

Akerson (1991: 270) deyimlerin topluma özgü olduğu için yan anlamlarının sadece o dili konuşanlarca bilinebileceğini, her deyim amaç dilde karşılığı bulunamayabileceğini bu yüzden deyim çevirilerinin bazen atasözlerinden daha zor olduğunu vurgulamaktadır. Bir dilde aynı dilbilgisi yapısı ve aynı kelimeleri kullanarak yabancı dilde özel anlam taşıyan atasözleri ve deyimleri çevirmek mümkün değildir. Çevrilirse de özel anlamından uzaklaşır ve çevrilecek dilde tam karşılığı yoksa açıklayıcı ifadelerle çevirmek gerekir. (Kartal, 2002: 270),

Çalışmada deyim ve atasözleri Mona Baker'ın benzer anlam benzer biçim, benzer anlam farklı biçim, açıklama ve çıkarma yöntemlerine dayanarak kültürel öğeler eşliğinde incelenmiştir. Çalışma neticesinde, kaynak dil ve erek dil arasında anlamsal ve biçimsel eşdeğerliği koruyarak, anlamın dışına çıkmamak şartıyla biçimsel farklılıklara giderek, kelime kelime çevrilemediğinde açıklamalar yaparak ya da kaynak dilde geçen bir sözcük ya da bütün cümleyi çıkarıp başka kelime ve cümleler ekleyerek atasözü ya da deyim çevirisinin yapılabileceği saptanmıştır. Atasözü ve deyim çevirilerinde bu yöntemlerden benzer anlam ve benzer biçimle çeviri yöntemi en az rastlanan durumdur. Bu duruma sebep olarak kullanılan farklı dil yapıları, kültürel etkenler, yaşantılar ve tecrübeler gösterilebilir. Nasıl ki her insanın duyguları, düşünceleri, sevinci, üzüntüsü bir diğerinden farklıysa dil de bir başka toplum içerisinde böyledir, başka başkadır. Her toplumun dili başka duygulardadır. Elbette ki benzerlikler vardır; ama benzerlikten çok farklılıklar barındırır dil ve kültür. Zaten onu dil yapan da farklılıklarıdır. Toplumu farklılığı ve onu dil yapan özelliği olmadan düşünemeyiz. Toplumu toplum yapan en önemli değerlerden biridir dil. O dile ait olan atasözleri ve deyimler de o dilin kültürünün bir parçasıdır. Diller arasındaki kültürel farklılıklar o dilde kullanılan özdeyişleri de etkilemektedir, dolayısıyla bu çalışmada atasözleri ve deyim çevirilerinde en sık karşılaşılan yöntem "açıklama yöntemiyle çeviri" olmuştur.

Kaynak dilde geçen bir olay, hikâye bilinmezse o atasözü ya da deyim erek dile çevrilebilmesi mümkün olmayabilir ya da yanlış çeviri yapıma ihtimaliye karşı karşıya kalınabilir. Hikâye bilindiği zaman, onun karşılığını en iyi ifade eden erek dildeki atasözü ya da deyim de bilmek gerekir. Farklı kaynaklardan ve sözlüklerden yola çıkarak yapılan bu çalışma sonucunda aynı zamanda bir deyim

veya atasözünün anlamı bozmayacak bir şekilde süslenebileceği, kelimelerin çıkarılıp eklenebileceği gözlenmiştir. Bu durum dilin ne kadar zengin olduğunu ve atasözü ve deyimlerin de bu zenginliğin bir parçası olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Ağıldere, T. S. (2011). *Fransızca-Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.

Akerson, E. F. (1991). *Anlam-Çeviri-Karşılaştırma-Bizim dilimizden öteki dile-Öteki dilden bizim dilimize*. İstanbul: Abc Kitabevi.

Aksan, D. (2000). *Türkçenin Sözcükleri*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözleri, Deyimler. *Türk Dil Araştırmaları Yıllığı*. Belleten-1962, TDK Yay: 217, Ss. 131-166. Ankara.

Ayvaz, G. (2013-II). Sözcükler, Söz Öbekleri, Deyimler ve Atasözleri'nin Çevirisi ve Çeviri Eylemine Etkisi. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*. Sakarya Üniversitesi. Ss. 211-221.

Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook On Translation*. Usa and Canada: Routledge.

Beyzadeoğlu, S. (2005). *Durub-ı Emsal-i Osmaniyev'e Türkçe ile Birlikte Arapça, Farsça ve Fransızca'da Ortak Kullanılan Atasözleri ve Deyimleri*. Çanakkale. 169-177.

Delisle, J. ve Woodsworth, J. (1995). *Translators Through History*. John Benjamins. Amsterdam: Philadelphia.

Devellioğlu, F. (1973). *Dictionnaire des Expressions Courantes Français-Turc*. Ankara: Bakan Cilt ve Basımevi.

Durukan, E. (2013). *Çeviri Kuramları Giriş*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Gökbulut, S. (2012). Sûflerin Gözünde Hz. Süleyman. *Deüifd*, xxxv/2012, ss. 105-130.

Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kartal, E. (2002). Traduction Des Expressions et Des Proverbes Turcs en Français Dans Le Roman Müfettişler Müfettişi (L'inspecteur des Inspecteurs) d'Orhan Kemal. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: XV, Sayı:1, Ss: 267_274.

Kocabay, Y. (2008). *Grand Dictionnaire Turc-Français*. Ankara: Okutman Yayıncılık.

Özcan, M. (2013). *Kur'an-ı Kerim'deki Bazı Deyimlerin Çeviri Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. *Turkish Studies*. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3. Turkey p. 1133-1147.

Öztaş, K. (1967). *Türkçe-Fransızca/Fransızca-Türkçe Atasözleri*. Ankara: Dil Yayınları.

- Öztaş, K. (1973). *Dictionnaire des Locutions Courantes de la Langue Française*. Ankara: Dil Yayınları.
- Sağlam, Y. M. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: I ss. 45-51.
- Saraç, T. (2005). *Grand Dictionnaire Français-Turc*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Suçin, M.H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak*. Ankara: Say Yayınları.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: Tdk Yayınları: 492.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavramları ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yücel, F. (2013). *Çeviribilimin Paradigmaları Çeviri Seçkisi*. İstanbul: Çanakkale Kitaplığı Akademi Yayın. No:9.
- <http://kultur.istanbul/media/138873/deyim.pdf> (16/06/2017 tarihinde erişildi).